

1 Bevisbörda

1.1 Hur ser bevisbördereglererna ut?

I den belgiska rättsordningen skiljer man mellan civilrätt och handelsrätt. Handelsrätten är den specifika rätt som gäller näringsidkare, medan civilrätt gäller som allmän rätt.

De civilrättsliga bevisreglerna finns i artikel 1315 och följande artiklar i civillagen (*Code civil/Burgerlijk Wetboek*). Det är ett slutet system där bevismedlen är strikt reglerade (se punkt 5a för närmare detaljer).

De handelsrättsliga bevisreglerna finns i artikel 25 i handelslagen (*Code de commerce/Wetboek van Koophandel*). De kännetecknas framför allt av insynen i systemet och av den relativt fria bevisföringen i handelsrättsliga mål. I artikel 25 i handelslagen föreskrivs följande: "Vid sidan av de bevismedel som tillåts i civilrätten kan affärsrelationer också bevisas med hjälp av vittnen i samtliga fall där domstolen anser att den måste godta detta, förutom de undantag som föreskrivs för speciella fall. Köp och försäljning kan bevisas med en godkänd faktura, utan att det påverkar tillämpningen av övriga bevismedel som är tillåtna enligt handelsrätten".

Bevisningens processtekniska aspekter i civilrättsliga och handelsrättsliga mål regleras i artikel 870 och följande artiklar i processlagen (*Code judiciaire/Gerechtigd Wetboek*). I artikel 876 i processlagen föreskrivs att domstolen måste döma i målet i enlighet med de bevisregler som är tillämpliga på den aktuella typen av tvist. Det rör sig alltså om antingen en civilrättslig eller en handelsrättslig tvist.

Bevisningen av ett sakförhållande, en hypotes eller ett påstående måste läggas fram av den part som åberopar bevisningen. Den som kräver att en förpliktelse ska fullgöras måste bevisa att den existerar. Omvänt måste den som påstår sig vara befriad från en förpliktelse lämna bevis på att han gjort betalningen eller fullgjort förpliktelsen på ett sätt som gör att den inte längre kvarstår (artikel 1315 i civillagen). I en rättegång måste alla parter tillhandahålla bevis för de sakförhållanden som de åberopar (artikel 870 i processlagen: *actori incumbit probatio*). När så är möjligt och tillåtet ankommer det sedan på motparten att vederlägga bevisvärdet av dessa sakförhållanden.

1.2 Finns det undantag från bevisbördereglererna? Om ja, i vilka fall? Är det i sådana fall möjligt att komma med motbevisning?

På villkor att det inte finns några invändningar av hänsyn till den allmänna ordningen och den nationella säkerheten får alla sakförhållanden bevisas. Det finns dock tre inskränkningar i rätten att lägga fram bevisning under en process. För det första måste det sakförhållande som ska bevisas vara relevant. För det andra måste sakförhållandet vara avgörande, dvs. det måste övertyga domstolen om det slutgiltiga beslut som ska fattas i tvisten. För det tredje måste bevisning av vissa sakförhållanden tillåtas: den personliga integriteten, yrkeshemligheter och brevhemligheten får alltså inte kränkas.

Presumtioner kan i princip vederläggas av motparten. Det är endast presumtioner som inte går att motbevisa (*juris et de jure*) som inte får vederläggas. Det är till och med förbjudet att lägga fram bevisning för att vederlägga dem. Presumtioner som går att motbevisa (*juris tantum*) kan vederläggas med motbevisning. De bevismedel som i så fall är tillåtna regleras i civilrätten, men inte i handelsrätten.

1.3 Hur övertygande måste bevisningen vara för att läggas till grund för en dom?

Domstolen måste övertygas av den bevisning som lagts fram av parterna, grundat på bevisningens värde och hur trovärdig den är. När domstolen finner att den anförda bevisningen kan hjälpa till att lösa tvisten och om den finner att bevisningen på ett trovärdigt sätt återger verkligheten tillerkänner den bevisningen materiellt bevisvärde. Det är först sedan domstolen tillerkänt ett bevis bevisvärde som man kan tala om bevis.

Bevisvärdet (*valeur probante/bewijswaarde*) är delvis subjektivt, medan bevisstyrkan (*force probante/bewijskracht*) däremot är strikt objektivt. Bevisstyrkan beror på hur trovärdigt ett visst bevismedel kan förväntas vara. Bevismedel kan enligt lagen bara tillerkännas bevisstyrka om de är tillräckligt trovärdiga, eftersom dessa bevis alltid begränsar domstolens utrymme för skönmässig bedömning. Så är fallet med skriftlig bevisning. Om domstolen tolkar innehållet i lagligt anskaffad skriftlig bevisning på ett sätt som är oförenligt med ordalydelsen i den, förlorar den skriftliga bevisningen sin bevisstyrka. Den fördelade parten kan anförda detta som grund för ett överklagande till kassationsdomstolen (*Cour de cassation/Hof van Cassatie*).

2 Bevisupptagning

2.1 Måste en part begära att bevisning tas upp eller kan domstolen ibland ta initiativ till bevisupptagning?

Den part som påstår något måste kunna bevisa det. I vissa fall kan domstolen begära att en part ska lämna viss bevisning, t.ex. när domstolen ålägger en part att avlägga ed (artikel 1366 i civillagen). Under strikta förutsättningar kan domstolen ålägga en part att avlägga ed, antingen för att göra avgörandet av målet avhängigt detta eller endast för att fastställa storleken på ersättningen.

Domstolen kan förhöra parterna, och på eget initiativ beordra ett vittnesförhör, såvida inte lagen förbjuder detta (artikel 916 i processlagen). Den kan också förordna om förhör med sakkunniga för att fastställa ett sakförhållande eller för att få ett tekniskt utlåtande (artikel 962 i processlagen).

2.2 Vad händer om en parts begäran om bevisupptagning godkänns?

Ansökan om bevisupptagning måste göras av en av parterna, antingen i en huvudansökan eller i en senare ansökan under förfarandets gång. Domstolen kan bifalla eller avslå ansökan. Skälen för beslutet måste redovisas.

Vid en begäran om kontroll av en handlingens äkthet (artikel 883 i processlagen) eller ett påstående om urkundsförfalskning (artikel 895 i processlagen) ålägger domstolen parterna att inställa sig (med eller utan sina advokater) och ta med sig alla handlingar och dokument eller motsvarande för jämförelse respektive den handling som påstås vara förfalskad. Domstolen kan pröva och avgöra målet omedelbart eller förordna att handlingen ska inges till domstolens kansli och därefter själv vidta eller låta vidta utredningsåtgärder med hjälp av sakkunniga. Domstolen fattar sedan ett beslut angående äkthetskontrollen eller påståendet om urkundsförfalskning.

Om en part erbjuder att lämna bevisning genom ett eller flera vittnen kan domstolen gå med på detta om bevisningen är tillätlig (artikel 915 i processlagen). Med undantag av när det enligt lag är förbjudet kan domstolen förordna om ett vittnesförhör. Vittnena måste kallas av domstolens kansli minst åtta dagar före dagen för förhöret. De måste avlägga ed och höras individuellt av domstolen. Domstolen kan på eget initiativ eller på begäran av en part ställa frågor till vittnet. Vittnesmålet tas upp i protokollet, läses upp, justeras och kompletteras vid behov. Därefter avslutas vittnesförhöret.

Domstolen kan genom beslut begära en sakkunnigutredning för att lösa eller undvika en tvist. I utredningen får endast fakta fastställas eller tekniska utlåtanden lämnas (artikel 962 i processlagen). Den sakkunnige utför sitt uppdrag under domstolens överinseende. Parterna låter den sakkunnige förfoga över alla nödvändiga handlingar och uppfyller alla den sakkunniges rimliga krav. Rapporten måste lämnas inom en tidsfrist som anges i domstolsbeslutet. Om domstolen anser att motsatsen är bevisad är den inte skyldig att följa sakkunnigutlåtandet.

Domstolen kan, på begäran av parterna eller på eget initiativ, beordra en undersökning på plats (artikel 1007 i processlagen). Undersökningen sker i eller utan parternas närvaro och genomförs antingen av den domstol som beordrat den eller av någon annan person som formellt utsetts i detta syfte. Alla upplysningar och iakttagelser förs in i ett officiellt protokoll som delges parterna.

2.3 I vilka fall får domstolen avslå en parts begäran om bevisupptagning?

Domstolen är aldrig skyldig att bifalla en parts begäran om bevisupptagning. Om domstolen emellertid ombeds att företa en utredningsåtgärd av en annan rättslig myndighet måste den göra detta (artikel 873 i processlagen).

2.4 Vilka olika bevismedel finns det?

Det finns fem typer av bevismedel i den allmänna civilrätten: skriftlig bevisning, vittnesbevisning, presumtioner, parternas erkännanden och edsvurna utsagor (artikel 1366 i civillagen).

Skriftlig bevisning (artikel 1317 i civillagen) kan inlämnas antingen i form av en officiell handling (*acte authentique/authentieke akte*) eller en privat handling (*acte sous seing privé/onderhandse akte*). En officiell handling är en handling som i vederbörlig form upprättats av en behörig offentlig tjänsteman (exempelvis en notarie eller en registrator) och utgör ett bindande bevis mellan parterna, och i förhållande till tredje man, på det avtal som det innehåller. En privat handling som erkänns och undertecknats av alla berörda parter och utfärdats i lika många exemplar som det finns parter, utgör ett bindande bevis mellan parterna. En skriftlig handling måste upprättas när beloppet eller värdet i målet överstiger 375 euro (artikel 1341 i civillagen).

Vittnesbevisning (artikel 1341 i civillagen) är inte tillåten om den går emot och utöver innehållet i officiella handlingar. Om det endast finns rudimentär skriftlig bevisning, eller om skriftlig bevisning inte kan läggas fram, kan emellertid vittnesmål tillåtas.

Presumtioner (artikel 1349 i civillagen) är slutledningar som lagen eller domstolen härleder från ett bekant sakförhållande för att fatta beslut om ett obekant sakförhållande. Presumtioner kan inte väga tyngre än innehållet i skriftliga handlingar, men kan dock, precis som vittnesmål, utgöra *prima facie*-bevisning som ska kompletteras med skriftlig bevisning och ersätta skriftliga handlingar när sådana inte kan upprättas.

Ett parts erkännande (artikel 1354 i civillagen) kan ske antingen under rättegången eller utanför rättegången. Ett rättsligt erkännande (*aveu judiciaire/gerechtelijke bekentenis*) är en förklaring som görs inför rätten av en part eller av dennes i behörig ordning befullmäktigade ombud och utgör ett bindande bevis mot den som gjort erkännandet. Ett erkännande utanför rättegången (*aveu extrajudiciaire/buitengerechtelijke bekentenis*) omfattas däremot inte av några formkrav.

En part kan begära att den andra parten avlägger ed (edsförsäkran *serment décisoiere/beslissende eed*) (artikel 1357 i civillagen) eller kan åläggas av domstolen att göra detta. Vid edsförsäkran får den avgivna eden bara användas som bevisning för eller emot den person som avlade den.

I handelsmål råder fri bevisföring (artikel 25 i handelslagen), men det finns en särskild form av bevis i handelsmål, nämligen en godkänd faktura vid ett köpeavtal. En näringsidkare kan alltid använda en godkänd faktura som giltig bevisning, medan andra skriftliga handlingar måste härröra från motparten för att kunna användas som bevismedel.

2.5 Hur går vittnesförhör till? Skiljer de sig från förhör med sakkunniga? Vilka regler gäller för skriftlig bevisning och sakkunnigutlåtanden?

Vittnesmål är ett självständigt bevismedel som regleras i civillagen. De processtekniska aspekterna av vittnesmål regleras av processlagen. Ett sakkunnigrapport är endast en form av bevisning, och regleras i processlagen. Parterna kan begära att domstolen ska kalla vittnen, men de får inte själva utse sakkunniga. Det kan bara domstolen göra.

Skriftliga bevismedel har bevisstyrka, varför domstolen måste respektera deras innehåll, men sakkunnigrapporter har inte det. Om ett utlåtande eller en rapport strider mot domstolens bedömning är domstolen inte skyldig att följa utlåtandet eller rapporten (artikel 962 i processlagen).

2.6 Har vissa bevismedel större bevisvärde än andra?

Det finns en hierarki mellan de reglerade bevismetoderna. Erkännanden och edsvurna utsagor rankas högst. Skriftliga handlingar väger alltid tyngre än vittnesmål och presumtioner. Officiella handlingar utgör bindande bevis mellan parter och i förhållande till tredje man, medan erkända handlingar upprättade av parterna utgör bindande bevis mellan parterna. Vittnesmål och presumtioner får endast åberopas om den skriftliga bevisning som finns är ofullständig eller om det inte går att lägga fram skriftlig bevisning för att styrka det avtal som är i fråga.

2.7 Är det obligatoriskt att använda ett visst bevismedel för att styrka en omständighet?

Beroende på om målet klassificeras som ett civilrättsligt eller handelsrättsligt mål tillämpas antingen reglerad eller fri bevisföring. Enligt civilrätten måste en offentlig eller privat handling upprättas när beloppet eller värdet i målet överstiger 375 euro (artikel 1341 i civillagen). Endast sådana handlingar kan användas som bevismedel. Vittnesmål och presumtioner tillåts inte. I handelsrättsliga mål däremot är bevis via vittnesmål och presumtioner i princip tillåtna för att motbevisa eller komplettera innehållet i handlingar.

2.8 Är vittnen enligt lag skyldiga att avge vittnesmål?

Vittnesförhör sker på begäran av parterna eller förordnas av domstolen (artiklarna 915–916 i processlagen).

Vittnens medverkan regleras av artikel 923 och följande artiklar i processlagen.

2.9 I vilka fall kan de vägra att vittna?

Om ett kallat vittne anför att han eller hon har ett giltigt skäl för att få slippa vittna fattar domstolen beslut om vilka åtgärder som ska vidtas. Ett giltigt skäl kan vara att det kallade vittnet är bunden av tystnadsplikt (artikel 929 i processlagen).

2.10 Kan en person som vägrar att vittna straffas eller tvingas att avge vittnesmål?

Ett vittne som kallats är skyldigt att medverka. Om vittnet inte inställer sig kan domstolen på begäran av en part låta ett exekutionsbiträde (*huissier de justice/gerechtsdeurwaarder*) delge honom eller henne en kallelse att inställa sig (artikel 925 i processlagen). Ett kallat vittne som inte inställer sig i domstolen gör sig skyldig till ett brott och kan dömas till böter (artikel 926 i processlagen).

2.11 Finns det personer som inte får höras som vittnen?

Vittnesmål är ogiltiga om de härrör från en person som inte är behörig att vittna inför rätten (artikel 961.1 i processlagen).

Minderåriga under 15 år får inte vittna under ed. Deras utsagor gäller endast som information (artikel 931.1 i processlagen).

Minderåriga har rätt att höras av en domstol i frågor som rör föräldrans ansvar, boendearrangemang och umgängesrätt. Om domstolen beslutar sig för att höra en minderårig kan den minderåriga vägra att vittna (artikel 1004/1 i processlagen).

Barn och andra anhöriga i rakt nedstigande led får inte vittna i mål där deras föräldrar eller anhöriga i rakt uppstigande led har motsatta intressen (artikel 931.2 i processlagen).

2.12 Vad är domstolens och parternas respektive roller vid vittnesförhör? När får ett vittne höras med tekniska hjälpmedel, till exempel videokonferens eller andra medier?

Parterna får inte avbryta eller tilltala vittnen direkt, utan måste hela tiden rikta sig till domaren (artikel 936 i processlagen). Domaren kan, antingen på eget initiativ eller på begäran av en part, ställa alla typer av frågor till vittnet för att förtydliga eller komplettera vittnesmålet (artikel 938 i processlagen). Bevisning som grundas på hörsågen tillåts. Det finns inte några lagbestämmelser eller rättsprinciper som förbjuder sådan bevisning. Enligt artikel 924 i processlagen får domstolen dessutom besluta att vittnen som inte personligen kan närvara ska få avge sitt vittnesmål där han eller hon befinner sig.

3 Bevisvärdering

3.1 Om en part har skaffat fram bevisning på ett otillåtet sätt, hindrar det domstolen från att lägga den till grund för domen?

Bevismedel som skaffats fram på olagligt sätt får inte användas under en rättsprocess. Domstolen får därför inte beakta sådan bevisning i sin dom. Om den personliga integriteten, yrkeshemligheter eller brevhemligheter kränks när bevismedel anskaffas är sådana bevismedel olagliga och otillåtliga.

3.2 Kan en parts utsaga användas som bevisning?

Skriftliga handlingar som en part själv har utfärdat kan inte användas som bevismedel till dennes fördel. Enligt handelsrätten kan emellertid en faktura som en näringsidkare utfärdat i samband med en affärstransaktion, och som godkänts av kunden, användas av näringsidkaren som giltig bevisning för att styrka de relevanta faktiska omständigheterna. En regelrätt upprättad bokföring kan av domstolen godtas som bevis för transaktioner mellan näringsidkare. Ett rättsligt erkännande är en utsaga som görs i rätten av parten själv eller av dennes befullmäktigade ombud och utgör ett bindande bevis mot den som gör erkännandet.

Senaste uppdatering: 29/10/2019

De nationella versionerna av sidan sköts av respektive kontaktpunkt. Översättningarna har gjorts av EU-kommissionen. Det är möjligt att översättningarna ännu inte tar hänsyn till eventuella ändringar som de nationella myndigheterna har gjort. Varken det europeiska rättsliga nätverket eller kommissionen påtar sig något som helst ansvar för information eller uppgifter som ingår eller åberopas i detta dokument. För de upphovsrättsliga regler som gäller för den medlemsstat som ansvarar för denna sida hänvisas till det rättsliga meddelandet.